

PREOTUL-ISTORIC DR. ION SÂRBU (1865-1922), ÎN IMPOSIBILITATEA OBTINERII POSTULUI DE PROTOPREZBITER

VASILE PETRICA

Familia preotului Iacob Sârbu din Rudăria (azi Eftimie Murgu, județul Caraș-Severin) se bucura de un deosebit prestigiu în toată Valea Almăjului întrucât peste un secol și jumătate, la altarul străbun de aici, au slujit cu vrednicie în odăjdii luminate înaintașii, numele lor fiind consemnate în cronici bănățene. Cel care însă s-a impus în chip strălucit, dând familiei o cinste deosebită, a fost Dr. Ion Sârbu, cel care în 1899, la numai 34 de ani, a fost încununat la Viena cu doctoratul în filosofie, prezentând o teză despre relațiile externe ale lui Matei Basarab. Vom evoca un crâmpoi mai puțin cunoscut din viața lui, respectiv stăruința neîncununată de a deține funcția de protoprezbiter (protopop).

Ne aflăm în vara anului 1908, când tatăl și unchiul său, după ce au slujit la aceeași biserică din Rudăria, ambii au decedat doar într-o lună, singura soluție de a salva familia fiind ca Dr. Ion Sârbu să continue munca duhovnicească a tatălui și a unchiului în Rudăria. Având 43 de ani, problema căsătoriei căzuse, dar nu numai din cauza vârstei, ci și din pricina unui precedent, ceea ce deducem dintr-o scrisoare adresată Consistoriului diecezan, unde evocă și pe unchiul său „ieromonahul și parohul Moise Sârbu”¹, fapt care, evident, a avut o înrâurire indirectă asupra lui. De altfel, celibatul era parcă o realitate inevitabilă în familia sa, dacă luăm aminte asupra a ceea ce s-a petrecut și cu surorile sale. Cunoaștem că Ruța a fost preoteasă, căsătorită cu preotul Nicolae Bădâni, care mai târziu a părăsit-o. Cealaltă, Petra, a fost celibatară, iar Amalia și Ecaterina n-au avut copii, deodată cu trecerea lor în eternitate stingându-se și familia Sârbu.

Cum se știe, Dr. Ion Sârbu pentru a ocupa postul de preot n-avea pregătirea teologică necesară, el studiind facultativ la câteva facultăți catolice și protestante din Iena și Viena și un an la facultatea de teologie din Cernăuți. I se cerea, deci, să-și completeze studiile la un Institut teologic ortodox. La Caransebeș nu i s-a recunoscut

1. *Arhiva Episcopiei Caransebeșului*, III-335-1908.

din studiile la Cernăuți decât un an, motiv pentru care și-a continuat pregătirea la Arad.

Desigur că pentru a ocupa o parohie era absolut necesar ca, pe lângă studiile teologice, să mai dețină și examenul de calificare, potrivit *Statutului de organizare a Bisericii Ortodoxe Române*, actul se consideră a fi «examenul de capacitate». Nu era un lucru prea simplu din nici un punct de vedere, căci se prevedea la articolul 9 din *Regulamentul referitoriu la esamenale de cualificațiune ale candidaților de preoție în eparhia română gr. or. a Caransebeșului*, că „*Obiectele de examinare sunt toate obiectele teologice de învățământ, care se propun în institutul teologic*”.² Dat fiind că pregătirea teologică și-a încheiat-o la Arad, având la bază și un an la Cernăuți, s-a prezentat la Arhiepiscopia Sibiului pentru că evita Caransebeșul unde profesorii erau cu mult mai tineri decât el și pentru că, bucurându-se de un deosebit prestigiu, având doctoratul în filosofie, orice eșec era pentru el neplăcut. Examenul l-a susținut în 20 ianuarie 1909 obținând calificativul «foarte bine».³ Nu este lipsit de interes nici faptul că Ion Sârbu și-a dorit a obține și doctoratul în teologie. De altfel, imediat după moartea unchiului și a tatălui său, cere Consistoriului diecezan din Caransebeș, printr-un memoriu din 12 septembrie 1908, să i se îngăduie să-și termine studiile teologice la Caransebeș, la Institutul teologic, numindu-l „seminar”, ceea ce evident că era impropriu, el precizând: „*Promit totodată a-mi urma cu toate acestea și mai departe studiile teologice la facultatea din Cernăuți și a-mi trece acolo și examenul de doctorat*”⁴, fapt care nu s-a împlinit din două motive. Episcopia Caransebeșului nu i-a recunoscut decât primul an și, în aceste condiții, a plecat la Arad unde, printr-un efort deosebit, și-a încheiat pregătirea teologică. Apoi, într-un alt context, e de amintit că pentru obținerea doctoratului în teologie se impuneau cunoștințe care porneau de la limbile clasice, plus ebraică, ceea ce evident că era un capitol unde Ion Sârbu era deficitar. Într-o situație asemănătoare se afla și Dr. Moise Ienciu (1881-1953) care, după obținerea doctoratului în drept la Cluj în 1905, a continuat la zi studiile la Facultatea de teologie din Cernăuți, stăruind să-și însușească limba greacă, în care sens stau mărturie exercițiile ce le făcea. A fost o perioadă în care amândoi au trecut prin vestita facultate unde aspirau mulți bănățeni să se desăvârșească. Primul care a reușit să obțină doctoratul aici a fost Dr. Iosif Iuliu Olariu (1859-1920).

2. *Ibidem*, III-81-170-1908.

3. *Ibidem*, III-530-632-1910.

4. *Ibidem*, III-342-1908.

Pe lângă toate acestea, Dr. Ion Sârbu intrând în preoție și având și funcții administrative (administrator protopopesc la Mehadia), apoi și faptul de a fi intrat și în politică, candidat pentru dieta din Budapesta în 1906 și apoi deputat în primul parlament al României întregite, s-a terminat cu idealismul studiilor lui.

Totuși, în privința doctoratului în teologie, nu este lipsită de interes o afirmație a sa din 1/14 mai 1912, când întocmind un raport protopopului Caransebeșului, Andrei Ghidiu, cu referire la obligația ce-i revenea de a înainta listele cu membrii ordinari ai sinodului protopopesc al Mehadiiei, întârzierea o motivează cu afirmația: „*Totodată îmi permit a vă face cunoscut că, începând de Luni 7 Mai, plec la esamene și nu sunt disponibil, din cauza asta nici eu, dar nici preoții tractului până la sfârșitul lui Mai*”⁵.

Suntem justificați a ne întreba, la ce examene făcea referire Dr. Ion Sârbu, întrucât pregătirea teologică și-o încheiase înainte de a intra în cler, atunci nu cumva este oare vorba de riguroasele de la doctorat? În acel moment se pregătea să fie numit preot în Rudăria, dar el ignora vorba înțeleaptă că „*graba are ca însoțitori greșeala și căința*”, căci Rudăria a însemnat pentru el într-adevăr salvarea familiei, dar cu prețul de a i se fi zăgăzuit avântul spre cercetare, căci doar este știut că „*în cei 15 ani cât a mai trăit după apariția volumului al doilea din Istoria lui Mihai Vodă Viteazul, Ion Sârbu nu a mai publicat nimic*”⁶.

Era acreditată ideea că a plănuit să scrie un volum intitulat *Istoria Românilor de la Unirea din 1859 până la Unirea cea Mare din 1 Decembrie 1918*, în care scop deținea suficient material, printre care și toate numerele din *Monitorul Oficial* de la apariție până la 1920, dar n-a fost să fie pentru că moartea l-a surprins prematur. Hirotonia ca diacon i-a făcut-o episcopul Aradului Ioan I. Papp în ziua de 26 ianuarie și întru preot la 28 ianuarie 1910 în capela Episcopiei Aradului⁷, deci în mare grabă. Dar să mai adăugăm o împrejurare ce devine un real indiciu pentru a-i aprecia posibilitățile ivite spre o veritabilă ascensiune.

Murind bătrânul episcop Nicolae Popea la 26 iulie/8 august 1908, se punea problema alegerii noului episcop. După două alegeri eșuate (Filaret Musta și Iosif Traian Badescu), neconfirmați de împăratul de la Viena, a ajuns pe scaunul episcopal al Caransebeșului cel de al treilea ardelean, Dr. Elie Miron Cristea, (1868-1939), înscăunat la 21 noiembrie/3 decembrie 1909, cu speranțe multe și bucurie

5. *Arhiva Protopopiatului Caransebeș*, II-1-1912.

6. Vasile Nemiș, *Despre satul lui Eftimie Murgu*, București, 1981, p. 88.

7. *Arhiva Episcopiei Caransebeș*, III, 530-632-1910.

mare. Dorim să amintim că au fost voci care s-au gândit și la Dr. Ion Sârbu ca un posibil candidat. Cine a fost cel care a încercat să-l propulseze, era tocmai cel care-l cunoștea cel mai bine, colegul său de școală, omul politic și de mare cultură A. C. Popovici.

În scrisoarea ce o expediază lui Valeriu Braniște din Viena (10 noiembrie 1910) îi amintește zicându-i că dintre candidații pentru scaunul episcopal de la Caransebeș „se pare că pe cel mai vrednic prin cultura sa europeană, istorică-politică și prin energia sa de muncă l-ați uitat și-l uitați pentru vechiul motiv că e prooroc în patria lui”, și „că e o datorie pentru bănățeni să scoată pe acest om de extraordinară valoare la iveală și să-i dea puțință de a lucra precum puțini vor fi putând să lucreze”⁸.

Valeriu Braniște n-a împărtășit aceeași părere cu A. C. Popovici și, de altfel, între ceea ce a realizat episcopul Dr. Miron Cristea și cele înfăptuite de Dr. Ion Sârbu, fiecare în domeniul și locul său, a fost o diferență extraordinară de valoare (cer și pământ), pentru că a pune un cleric care a funcționat toată viața sa la sat, lăsându-se răpit de dorința de a-și salva mama și surorile de la pauperitate, când în condițiile orașului o putea face mai eficient și mai onorabil, în comparație cu o personalitate de valoarea lui Dr. Miron Cristea, ajuns pe treapta unde n-a stat și nici nu va mai ajunge vreodată un alt cleric de a fi fost patriarh, regent și prim-ministru, mi se pare o necuviință și o impietate.

Noul episcop caransebeșean a ținut să se înconjoare de bărbați tineri, competenți, cu studii de înalt nivel și cu prestigiu, dar oricât ar fi dorit ierarhul să lanseze asemenea clerici se izbea de prevederile *Regulamentului șagunian*, care statua că doar alegerile sinodului protoprezbiterial acordă funcția respectivă. Ceea ce putea face episcopul era să-i numească pe cei mai destoinici ca administratori protoprezbiteriali și acolo, în fruntea preoților, își creau o platformă care-i propulsa la titularizare. Într-un asemenea cadru amintim că, rămânând vacant postul de protopop al Bocșei, a candidat cu aprobarea episcopului, diaconul, scriitorul și ziaristul Mihail Gașpar (1881-1929), reușind performanța să obțină toate voturile de la sinodul electoral, respectiv 63.⁹ Știind că Dr. Ion Sârbu n-avea aceeași șansă, la fel ca și A. Ghilezan, primul a fost numit administrator protopopesc la Mehadia, iar cel de al doilea la Ciacova, pregătindu-li-se posibilitatea ca, prin prestigiul și seriozitatea lor, să obțină

8. I. D. Suciș, Radu Constaninescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, II, Timișoara, 1980, p. 913-914.

9. *Foaia Diecezană*, XXVI, 15, 10/23 aprilie 1911, p. 8.

sufrajiile alegătorilor, care erau subalternii lor. Deci, postura de „administrator protopopesc” era una de provizorat, în timp impunându-se obligația de a se titulariza. În continuare prezentăm aici multele complicații apărute și insuccesele ce le-a îndurat preotul-istoric, care în cele din urmă și-a abandonat perspectiva de a deveni cercetător sau șef de catedră universitară, unde s-ar fi aflat în largul său, el optând pentru administrație unde era cu totul nepotrivit.

De acum, pe lângă activitatea curentă din parohie (Rudăria), făcea istovitoarea muncă administrativă de la protopopiat, cu multele deplasări cu căruța din Rudăria la Mehadia și apoi în alte localități.

Nu este fără importanță să prezentăm momente din vizitele arhieresti ale lui Miron Cristea la câteva parohii în scopul cunoașterii eparhiei. Fiind în plan tâmosirea bisericii din Pătaș, ierarhul a stabilit să viziteze în drumul său parohiile din preajmă care, de altfel, făceau parte din protopopiatul Mehadia. Într-o asemenea împrejurare administratorul protopopesc, Dr. Ion Sârbu, era obligat să-l însoțească pe episcop și suita lui. L-a sfârșitul lunii iulie 1912, episcopul Miron Cristea a pornit de la Caransebeș cu trenul oprindu-se la Iablanița. Era însoțit de vicarul Filaret Musta, prof. George Petrescu, secretarul consistorial Dr. Cornel Corneanu și doi diaconi. Au fost așteptați de Dr. Ion Sârbu.

Merită să prezentăm atmosfera în care au fost primiți, așa după cum relatează reportajul din oficiosul eparhial: „*Convoiul de trăsură în frunte cu călăreții sprinteni se oprește apoi între aclamările vii ale credincioșilor înaintea bisericii din Iablanița, unde Prea Sfinția Sa, după oficierea unei rugăciuni de mulțumită, este binecuvântat de preotul locului George Tătucu. Prea Sfinția Sa ține de pe tronul arhieresc o predică mai lungă scoțând în relief însușirile nobile, cari caracterizează pe locuitorii acestei comune fruntașe din granița Banatului. Laudă îndeosebi activitatea dezinteresată, ce o desfășoară cu mult zel prosperarea și înflorirea comunei sale preotul George Tătucu*”¹⁰. Apoi, în continuare, se relatează că după luarea mesei la parohie „*Prea Sfinția Sa în sunetul clopotelor, duduitul treascurilor și aclamările entuziaste ale poporului părăsește Iablanița împodobită cu arcuri triumfale, verdeată și covoare românești, spre a-și continua calea spre Petnic*”¹¹.

Același entuziasm și primire și la Petnic, după care urmează Lăpușnicelul și Pârvova, unde „*Prea Sfinția Sa îi mângâie cu aceea, că în curând le va trimite*

10. *Ibidem*, XXVII, 31, 19 iulie/11 august, 1912, p. 2.

11. *Ibidem*.

preot nou în locul celui răposat"¹². Cu referire la satul următor, respectiv Borlovenii Noi, iarăși „*călăreți, arcuri de verdeață, copii și copilițe cu buchete, cântări entuziaste de plugari dau primirii farmecul special al manifestărilor simple, dar însuflețite, cari caracterizează comunele noastre de la munte*”¹³. Despre Prigor se amintește că deține una din cele mai frumoase biserici, fiind sfințită de episcopul Nicolae Popea.

Spre sfârșitul reportajului citim că „*De pe o colină un foc mare ne luminează calea spre Borlovenii-Vechi, căci amurgul serii începu să coboare spre univers*”¹⁴. Și mai adaugă cronicarul că, „*Pe ambele părți ale drumului sunt înșiruiți creștinii cu lumânări aprinse în mână, ceea ce în întunericul serii dă primirii un farmec deosebit*”¹⁵. Acest întreg periplu avea un rost bine determinat, și anume tânosirea bisericii din Pătaș. Începută construcția în 1807, și antesfințită de protopopul Mehadiei, Nicolae Stoica, în 1818, a fost terminată de pictat în 1901, stabilindu-se, cum aminteam, sfințirea ei. Dr. Ion Sârbu, ca administrator protopopesic al Mehadiei, avea unele responsabilități de protocol și organizare. Evenimentul a avut loc în ziua de 20 iulie 1912, praznicul Sf. prooroc Ilie, fiind deci și ziua onomastică a ierarhului. Dimineata au sosit aici episcopul cu suita sa. Slujba a creat o impresie deosebită localnicilor și celor din împrejurimi, numărul lor fiind prezentat de reporter plecând de la numărul participanților de la ruga din aceeași zi, în care sens consemna „*Îți era mai mare dragul să privești la hora impozantă, constătătoare din aproape 1000 părechi*”¹⁶. Afluența tineretului sosit aici la vestea venirii episcopului și ruga, pentru zilele noastre, este colosal.

La masa servită în cinstea oaspeților s-a toastat pentru ierarh, autorități, însoțitorii episcopului și printre vorbitori îl găsim și pe Dr. Ion Sârbu care a toastat pentru autoritățile locale.

Terminându-se festivitățile, episcopul și însoțitorii săi s-au îndreptat spre Caransebeș, trecând prin Prigor, Borlovenii Noi, Lăpușnicel și, la Teregova, administratorul bisericesc, Dr. Ion Sârbu, se desparte de oaspeți, reîntorcându-se la Rudăria. Locurile pline de farmec au fost prinse într-o imagine de o rară frumusețe stilistică, astfel: „*Drumul e lung și greu, regiunea e însă admirabilă. De pe vârful dealului dintre Borlovenii-vechi și Prigor, ni-se înfățișează înaintea ochilor*

12. *Ibidem*.

13. *Ibidem*.

14. *Ibidem*.

15. *Foaia diecezană*, XXVII, 32. 3/18 august 1912, p. 3.

16. *Ibidem*, XXVII, 33, 12/25 august 1912, p. 2.

aproape întreaga vale a Almăjului. Vezi sclipind în mari depărtări la razele strălucitoare ale soarelui, turnurile bisericilor noastre din comunele înșiruite în poalele munților, martori atâtor fapte înălțătoare de inimi ale vitejilor noștri almăjeni, cari străjuesc încremenți la marginea acestei renumite și mănoase văi, iar Nera bălaie șerpuind printre lanurile verzi povestește nepoților, cari muncesc din greu pământul de pe ambele țărături ale ei, vitejia strămoșilor căzuți pe câmpul de luptă pentru patrie și tron”¹⁷.

Am ținut să prezint evenimentul bisericesc ce s-a derulat pe mai multe zile și al cărui ecou a fost benefic și de durată pentru sufletele obidite care au constatat că Biserica este alături de ei în lupta lor pentru supraviețuire națională și religioasă întrucât autoritatea statală, în afară de a-i despuia și a le stoarce din suflet vlaga identității, prea multe n-a făcut. O altă idee care se desprinde din momentele prezentate pe scurt este constatarea că artizanul planului în mare și particular al acestei descinderi arhieresti a fost Dr. Ion Sârbu întrucât era atribuția sa de serviciu de a pregăti minuțios vizita arhierescă. Au fost zile în care ierarhul, vicarul și protopopul, toți cu o solidă cultură europeană, s-au putut întreține în voie și nestânjeniți.

Unul din puținii cercetători care s-a ocupat mai serios de cele legate de trecutul acestui vrednic preot care a înfruntat un destin unic în felul său, consemna: *„Ce a însemnat protopopiatul pentru istoricul Ion Sârbu? Deplasări la Mehadia, la Caransebeș, la parohii, cu trăsura, vara-iarna, sub arșița soarelui, pe viscole și ger, ceasuri lungi, zile întregi... De la Rudăria la Mehadia, prin Cheia Prigorului, peste «Calva» (Calvar?), dus-întors, peste o sută de kilometri. Inspecții anuale, examene de religie, anchete... în Valea Almăjului, în Clisura Dunării, în Craina, în munții Cornerevei... Apoi agendele oficiului, lipsit de toate mijloacele pe care azi le cuprindem în neologismul «mass-media»”¹⁸.*

Încep, apoi, să curgă demnitățile de reprezentare. Astfel, în primăvara anului 1911 se face desemnarea asesorilor consistoriali, el este ales în senatul școlar. Se avea, probabil, în vedere faptul de a fi funcționat în 1905, câteva luni, ca referent în senatul școlar. De altfel, încă din 22 aprilie 1908, în cadrul sinodului eparhial, a primit 14 voturi pentru senatul școlar. Cum nu avea încă un nume destul de cunoscut, a primit doar voturile amintite în comparație cu George Petrescu care a obținut 30 și Nicolae Ionescu 19 voturi.¹⁹ Încă o demnitate cu rezonanță era alegerea lui în Congresul național-bisericesc, alături de Filaret

17. *Ibidem*.

18. Marcu Bănescu, *Istoricul Dr. Ion Sârbu*, în MB, XXX, 1-3, 1980, p. 122.

19. *Foiaia Diecezană*, 4 mai, 1908, p. 5.

Musta, Dr. Iosif Badescu, Andrei Ghidiu, Sebastian Olariu, Ioan Pepa, Sofronie Nedici, Augustin Ghilezan și Ștefan Popa.²⁰

Pentru că în martie 1912 s-au împlinit trei ani de la constituirea sinodului eparhial, prin Hotărârea Nr. 1240 PL din 16 februarie 1912, Eparhia s-a împărțit în 20 cercuri electorale, stabilindu-se pentru 11 martie 1912 data alegerilor pentru deputații clerici și mireni. La cercul electoral nr. XVIII Mehadia a fost desemnat ca și comisar preoțesc Dr. Ion Sârbu, administrator protopopesc²¹ și, ca membru cleric, tot lui i-a revenit cinstea.²²

Statutul organic al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania, aprobat de autoritatea statală în 28 mai 1869, prevedea că protopopiatul este condus de un asemenea organism, denumit sinod protopopesc și comitetul acestuia, având în componență 1/3 preoți, 2/3 mireni, respectiv 9 sau 12 preoți și 16 sau 24 mireni în sinod și în comitet 2 sau 4 preoți și 4 și 8 mireni, numărul lor variind în raport cu datele statistice.

Deși era administrator protopopesc, avea dreptul de a candida și pentru demnitatea de membru în sinodul protopopesc și preotul Dr. Ion Sârbu. Alegerile au fost programate pentru ziua de 12 iunie 1912, fiind conduse de Andrei Ghidiu, protopop al Caransebeșului și comisar consistorial. Prin actul nr. 4943 B/1912 i s-au dat instrucțiunile necesare în vederea desfășurării acestora.

La Mehadia, în urma contestației ce a făcut-o un grup compus din 13 preoți, în frunte cu Nicolae Chitican, alegerile au fost anulate, vina revenindu-i administratorului protopopesc, Dr. Ion Sârbu, pe următoarele motive: a admis să facă parte din comisia de verificare a mandatelor, deși ca și candidat nu i se permitea. Apărând și în această postură, fiind deci și candidat, i s-a adus acuza că a influențat opțiunea alegătorilor, afirmându-se textual că „s-a purtat ca șef de partid dirijând votările”, constatându-se, cum afirmau preoții, că „a ieșit la iveală o lipsă de scrupulozitate, lipsă de seriozitate și de simț de legalitate...”, fapt ce a dus la nimicirea (anularea) alegerii deputaților preoțești, pe motivul că Dr. Ion Sârbu „a luat poziție de luptă față de unii preoți, pe care în scrisoarea sa din dte 14 februarie a.c. adresată unui preot și alăturată la acte, îi declară că nu sunt dintre ai săi i-a ales dânsul mai înainte, fiind că mințise că sunt ai săi, acum însă îi cunoaște și trebuie să dea lupta; este dovedit apoi și prin țidula de votare alăturată la acte scrisă de dânsul. Că rezultatul colegiului

20. *Ibidem*, XXVI, 47. 20 noiembrie/3 decembrie, 1911, p. 5.

21. *Ibidem*, XXVII, 8. 19 februarie/3 martie 1912, p. 1-3.

22. *Ibidem*, XXVII, 10, 4/17 martie, 1912, p. 17.

*protopopesc din 17 februarie a. c. se poate atribui influenței administratorului protopopesc și respective a luptei lui vădite de partid se demonstrează și prin atitudinea la verificare a celor aleși precum și a ținutei și ingerinței administratorului protoprezbiterial, lipsite de calmitatea recerută de poziția sa, la actul verificării. Este deci evident că alegerea n-a fost liberă și acum e lipsită de legalitate și ca atare nevalabilă”*²³.

Episcopul Dr. Miron Cristea semnează actul prin care se anulează (nimicește) alegerea membrilor din sinodul protopopesc al Mehadiei, dovedind că ținea mult la legalitatea alegerilor și a principiilor care statuau astfel de realități. Documentul întocmit în cazul situației de la Mehadia poate fi apreciat și prin modul cum episcopul își argumenta atitudinea prin a nu face rabat neglijenței, delăsării și a bunului-plac. Apelează la prescripțiile legii când consemnează că „*După statutul organic în sinodul protoprezbiterial preoții constituie a treia parte, toate deliberările numai așa pot avea valoare dacă se aduce și cu concursul preoților fie afirmativ sau negativ. În cazul concret nu alegerea e dificilată ci a tuturor preoților aleși, căci întreg actul electoral e dificultat în urma gravaminelor aduse președintelui colegiului, care gravamine sunt fundate, cum se vede mai sus.*”²⁴

Conflictul creat între Ion Sârbu și cei 13 preoți a grevat deosebit de puternic și neplăcut asupra sa. A urmat alegerea ca protopop al Mehadiei. Începutul l-a făcut protopopul Caransebeșului, Andrei Ghidiu, care în calitatea sa de comisar consistorial convoacă prin *Foaia Diecezană* din 23 iunie/6 iulie 1913, în baza deciziei Consistoriului diecezan nr. 3644 Pl., sinodul protoprezbiterial al Mehadiei, pentru alegerea protoprezbiterului (protopopului) Mehadiei, în ziua de joi, 27 iunie/10 iulie, ora 10. Alegerea având să se facă în biserica parohială din Mehadia, precedată de oficierea liturghiei și chemarea Duhului Sfânt, premisă pentru un spirit creștin și democratic. Cum Dr. Ioan Sârbu gira acest post și erau cunoscute relațiile lui și cu episcopul Dr. Miron Cristea, în mod firesc postul îi revenea lui, dar confruntarea s-a dat între el și protopopul Buziașului, Ioan Pepa (1862-1927), totul depinzând de opțiunea votanților prezenți.

Rezultatul a fost uluitor. Pepa a obținut 54 de voturi, iar pentru Sârbu au optat numai 11 sinodali.²⁵ Era și aceasta una din durerile lui care făceau pe mama sa să afirme, cu atâta mâhnire, că a fost „*cel mai nefericit dintre oameni*”.

Insuccesul lui la postul de protopop al Mehadiei a determinat pe mulți din cei

23. *Arhiva Protopopiatului Caransebeș*, 289-1912.

24. *Ibidem*.

25. *Foaia Diecezană*, XXVIII, 26, 30 iunie/13 iulie 1913, p. 7.

care s-au ocupat de biografia sa să facă afirmații, uneori gratuite, culpabilizând fie conducerea bisericească, fie preoții alegători sau chiar pe însuși preotul-istoric. Cei de demult ziceau *Amicus Plato sed magis amica veritas (Prieten îmi este Platon, dar mai prieten îmi este adevărul)* și în acest context este imperios necesar să privim lucrurile cu obiectivitate, *Sine ira et studio*.

În octombrie 1873 episcopul Ioan Popasu l-a numit protopop al Mehadiei pe preotul Mihail Popovici (1837-1911), funcționând în post deci 37 de ani. A avut o activitate rodnică, remarcându-se ca un apropiat colaborator al generalului Traian Doda, fiind ales și deputat în Dieta de la Budapesta, dar în urma refuzului de a participa Doda la ședințele dietale, i se încredințează lui mandatul, ca apoi și el să-și însușească același comportament.²⁶ Este mai mult decât probabil că bătrânul protopop l-a apreciat pe I. Sârbu și s-a bucurat de prestigiul lui întrucât protopopul „conduce și o adunare a alegătorilor români la Sibiu în urma căreia declară că procesul Memorandului este îndreptat contra națiunii întregi”²⁷, acolo fiind prezent și doctorandul almăjean.

A existat însă în activitatea lui un neajuns. Avea locuința și parohia în Orșova, deci numai în unele zile de peste săptămână era prezent la biroul protopopiatului din Mehadia sau, atunci când situația o cerea, deplasându-se cu mijloacele timpului, căruța.

Preoții și sinodaliile alegători au luat în calcul și ceea ce putea oferi Dr. Ion Sârbu pentru care aveau respectul cuvenit, dar situația lui fiind identică cu cea a antecesorului pentru că nici el nu locuia în Mehadia, ci la Rudăria, deci la o distanță apreciabilă de sediu - Mehadia - și cum administrația impune o prezență constantă, neajunsurile, solicitările, neîmplinirile, drumurile fără rost ar fi continuat, situație ce nu era în avantajul preoților și al parohiilor, opțiunea sinodalilor înclinând spre contracandidat.

Pe lângă acestea contracandidatul lui Ion Sârbu, protopopul Buziașului, Ioan Pepa, era și el din preajma Mehadiei și, timp de trei ani înainte de a fi ajuns protopop la Buziaș, a suplinat parohia Mehadia, fiind deci cunoscut de preoții din protopopiat și exista garanția că activitatea lui la Mehadia va fi benefică. S-a bucurat de succesul ce l-a repercutat, însă s-a petrecut un fapt ce-l putem deduce doar dintr-o scrisoare a sa adresată preoților din protopopiat, abia după cinci ani de zile, publicată sub titlul *Cătră onorații frați preoți și iubiții credincioși din tractul Mehadiei*,²⁸ unde printre

26. I. D. Suci, Radu Constantinescu, *op. cit.*, p. 913-914.

27. Gheorghe Naghi, *Bănățenii și Memorandul*, Îndrumător bisericesc, Timișoara, 1982, p. 260.

28. *Foia Diecezană*, XXXIII. 12, 18/31 martie 1918. p. 1-2.

altele scie: „Am competat pe postul de protopresbiter și am fost fericit, că după ce s-au trecut peste greutățile formale obvenite în jurul constituirii sinodului protopresbiteral, să întrunesc încrederea sinodului protopresbiteral electoral și al Ven. Consistor diecezan, care pe baza votului sinodului protopresbiteral m-a denumit protoprezbiter. (...) Împrejurări decretebite însă au adus cu sine, ca actul electoral să se supună și cenzurării forului suprem administrativ din metropolia noastră, adică a Prea Venerabilului consistor metropolitan, ceea ce a trebuit să țină în suspens validitatea numirii mele de protopresbiter, până la pronunțarea Prea Ven. Consistor metropolitan.

Prea Veneratul Consistor metropolitan s-a pronunțat favorabil actului electoral și astfel numirea mea de protopresbiter a devenit definitiv validă (...) Este știut însă că în 4 Octombrie 1914 era declarat războiul mondial, care fiind în curgere pe când mi s-a publicat mie hotărârea Prea Ven. Consistor metropolitan dtto 20 August 1914 Nr. 114, tractul protopresbiteral era teritor de război.”²⁹. Și continuă, amintind că în acele condiții de război nu era momentul potrivit să se prezinte la Mehadia, cerând Consistoriului o păsuire (respiriu). Autoritatea episcopală a respins un asemenea trâng, punându-i în vedere să-și ocupe postul, dar el a continuat cu explicarea situației. Urmarea a fost că Episcopia a declarat din nou postul vacant și a recurs la măsuri administrative, dezmembrând teritoriul protopopiatului spre o mai ușoară administrare. La recursul înaintat Mitropoliei din Sibiu s-a menținut hotărârea dată. În aceste condiții, protopopul Ioan Pepa a renunțat la ideea de a veni la Mehadia, cerând însă scuze preoților care l-au votat, punându-și încrederea îl el.

Deci, Ion Sârbu primește o nouă delegație de a conduce și pe mai departe ca administrator protopopiatul Mehadiiei, respectiv din 1913 până în 1918, în condiții de provizorat, fiind în fruntea unor preoți despre care știa că nu l-au dorit.

Între timp s-a petrecut un alt fapt semnificativ. Fiind administrator de protopopiat din 1911, episcopul Dr. Miron Cristea a găsit de cuviință ca, de Anul Nou 1917, să-i acorde lui Ion Sârbu, deodată și cu Sinesie Bistrean, un publicist reductabil și Pavel Șandru, distincția de a purta «brâu roșu».³⁰ I-a revenit această cinste după o activitate de 6 ani în administrarea protopopiatului Mehadiiei și având 52 de ani de viață. Este în toată această manifestare dovada unei excesive prudențe spre a nu se devaloriza semnele distinctive de cinstire.

Trecând la pensie protopopul Oraviței, Alexandru V. Popovici, s-a stabilit

29. *Ibidem*, XXXIII, 12, 18/31 martie 1918, p. 1.

30. *Foata Diecezană*, XXXII, 1, 1/14 ianuarie 1917, p. 3.

în ședința conzistorială din 8 ianuarie 1914 publicarea concursului pentru ocuparea acestui post. Comparativ cu postul similar de la Mehadia, cel de aici oferea mult mai multe avantaje, apoi orașul devenea tentant prin legăturile lui grație linii ferate ce făcea legătura cu Viena. În plus, față de funcția de protopop, se atribuia și postul de preot-paroh la Oravița Montană, asigurându-se casă parohială și alte beneficii. Anunțarea concursului s-a făcut sub semnătura episcopului Dr. Miron Cristea³¹, repetându-se prin același oficios din 16 februarie/1 martie 1914, se preciza că depunerea candidaturii se face până la 30 de zile de la primul anunț.

Prima cerere s-a depus în 19 februarie 1914 și ultima în 4 martie 1914, înscriindu-se 6 candidați. *Conspectul recurenților la postul de protoprezbiter în tractul Oraviței*, purtând numărul Episcopiei 3565/1914, nominalizează pe candidați, astfel: 1). Ioan Andreescu, paroh în Voivodinț; 2). Romulus Ancușa, paroh în Văliug; 3). Dr. Lazăr Iacob, profesor seminarial la Arad; 4). Cornel Ștefan, administrator parohial în Oravița-Montană; 5). Dr. Ion Sârbu, paroh în Rudăria și administrator protoprezbiterial în Mehadia; 6). Constantin Dimian, capelan în Petrovesela.³²

Între timp Episcopia a încredințat conducerea alegerilor protoprezbiterului Ioan Pepa, protopop în Buziaș, care convoca în oficiosul Eparhiei pe membrii sinodului protopresbiterial al Oraviței să se prezinte la alegeri în ziua de joi, 10/23 iulie 1914 în biserica parohiei Oravița Montană. Dar, din motive necunoscute, probabil începerea războiului și încorporarea unor preoți, alegerile au trenat mult mai mult decât se aștepta.

Problema intră în agenda Eparhiei abia în 11 martie 1918 când Consistoriul diecezan împuternicește pe același Ioan Pepa, comisar consistorial, să convoace din nou pe toți preoții și mireni sinodului protoprezbiterial, pentru ziua de 23 august s.v. 1918, în biserica parohiei Oravița-Montană.³³

Au fost prezenți 58 de votanți, distribuindu-și preferințele astfel: Dr. Lazăr Iacob, 39 voturi, Cornel Ștefan și Romulus Ancușa, câte 9 voturi, Dr. Ioan Sârbu, 1 vot, iar I. Andreescu și C. Dimian, nici un vot. Consistoriul eparhial în ședința sa din 14/27 noiembrie 1918 a validat alegerile efectuate, numindu-l pe Dr. Lazăr Iacob drept protoprezbiter al Oraviței.³⁴ Au fost două înfrângeri greu de suportat pentru Ion Sârbu, însă el a mai crezut în izbânda lui pentru că în 1920 din nou se provoacă alegeri pentru postul de protoprezbiter al Mehadiiei, încercându-se intrarea în legalitate, concurând tot cei doi rivali, Dr. Ion Sârbu și Ioan Pepa, rezultatul este tot același

31. *Ibidem*, XXIX, 5, 2/15 februarie 1914, p. 6.

32. *Arhiva Episcopiei Caransebeșului*, III-53-632-1910.

33. *Foaia Diecezană*, XXXIII, 33, 5/18 august, 1918, p. 4

34. *Ibidem*, XXXIII, 45, 18 noiembrie/1 decembrie 1918, p. 4.

pentru că preferințele electoratului nu s-au modificat cu nimic, Ion Sârbu pierzând a treia oară posibilitatea de a fi numit protopop, opțiunile îndreptându-se spre Ioan Pepa care era, în opinia preoților, un mai bun și eficient conducător.

Desigur că un studiu care se bazează pe o analiză ce se dorește a fi corectă și imparțială nu are menirea de a culpabiliza, totuși ea trebuie să scoată în evidență carențele care au împiedicat ascensiunea lui potrivit culturii ce o deținea. Dintre toți cei care s-au aplecat asupra vieții și operei lui, singurul care a reușit să descifreze ceva din enigmele legate de așa-zisa nefericire a lui, a fost Dr. Marcu Bănescu care în studiul ce i l-a dedicat și la care am făcut referiri, aduce câteva explicații plauzibile: *„Desigur, în bună parte insuccesele sale le explică împrejurările, condițiile socio-istorice, dar în toate «căderile» temperamentul său, felul său de a fi, de a acționa și reacționa, este prezent. Ion Sârbu a avut prieteni, admiratori, colaboratori. El însă n-a cultivat, cu destulă grijă, prietenii, relații sociale. Nu se poate spune că nu iubea «omul», dar, paradoxal, se ferea de oameni. Pușinii privilegiați care s-au apropiat de «chipul lui cel ascuns», care au putut prinde ceva din parcimonioasele lui destăinuiiri, ni-l prezintă, cum am mai spus, contradictoriu, unii: ca pe un om de o emotivitate aproape patologică, alții: auster, distant, indiferent la «măruntele patimi omenești». Este greu a stabili dacă «distanța» pe care au simțit-o cei ce au ajuns în preajma lui se datora răcelii, incapacității lui de a se apropia de oameni, sau... timidității. Se spune că avea manifestări de surprinzătoare agresivitate. Poate o agresivitate... a timizilor: Disprețuitor față de semenii? Omul care se emoționează până la lacrimi, omul care ar da totul pentru mulțumirea altora, omul care trăiește și moare în sărăcie, nu poate primi astfel de atribut.*

Totuși îi lipsea ceva, neajuns care explică, în parte, insuccesele sale. Poate acel «farmec», despre care se spune că este înăscut, atât de necesar în relațiile sociale. Se pare că natura a fost, față de el, mai zgârcită cu acest dar:

*Solitarismului el nu i-a adus elogii, dar consecvent opțiunii din 1908, înfrânge cu obstinație tentațiile de evadare și rămâne fidel întâiului legământ - la Rudăria”.*³⁵

Observațiile sunt întru totul pertinente, dar ele se referă doar la temperamentul lui, la zestrea lui genetică, dar și aici intervine o corectură, pentru că I. Sârbu n-a fost chiar așa de timid și conformist cum este el prezentat, punându-se toate insuccesele lui pe această stare. În 1912 când s-au făcut alegerile pentru sinodul protopopesc, ceea ce i se imputa atunci din partea celor 13 preoți care au semnat protestul

35 Marcu Bănescu, *op. cit.*, p. 124.

era că s-a dedat la imixtiuni, i se reproșa și aceea că „nu numai că nu s-a abținut de la orice ingerință în gestiunea verificărilor, ci din contră a lăsat să fie însuși ales în comisiunea verificatoare, a tras și împins pe unii și alții ca să voteze pentru lista prezentată de preotul Traian Calțun în care era propus dânsul ca membru în comisiunea verificatoare...” și „în ședința sinodului s-a purtat ca șef de partid dirigând votările”, amintindu-se în actul incriminator că „este dovedit că alegerea deputaților ordinari s-a făcut sub influența administratorului protoprezbiteral, care a luat poziție de luptă față de unii preoți, pe care în scrisoarea sa ddto 14 februarie a.c. adresată unui preot și alăturată la acte, îi declară că nu sunt dintre ai săi i-a ales dânsul mai nainte, fiind că mințise că sunt ai săi, acum însă îi cunoaște și trebuie să le dea lupta; este dovedit apoi și prin țedulele de votare alăturată la acte scrisă de dânsul”³⁶. Deci dovezile sunt de partea observației că știa să-și urmărească scopul propus.

Apoi, în anumite discuții legate de sesia parohială din Mehadia ce o disputa cu preotul Iosif C. Buracu, în scrisoarea ce a expediat-o Episcopului în 16 ianuarie 1915, nu s-a comportat cu menajamente, căci se exprimă tranșant: „*Va să zică în anul trecut am avut un venit pozitiv de 300 cor. Și din acesta plătesc dare 100 cor. și ceva, - am plătit până acum și pentru pământul folosit de părintele Dure.*

Acum dacă aș trebui să dau părintelui Goanță, substitutului, și 16 jugăre de pământ sesional, întreb cu ce mi se mai răsplătește mie munca în oficiul protopopesco? Ce mai rămâne? Nimic. Și călătoriile la Mehadia încă îmi sunt de pomană.

Poate se intenționează o presiune ca să-mi dau demisia. Dar, aceasta mi se poate cere și direct. S-a putut vedea că m-am durificat grozav, și din multe prilejuri când trebuia să-mi dau demisia n-am prins nici unul, ... căci am crezut că trebuie «să rabd până la sfârșit».

L-am ajuns oare?... ”³⁷. La lecturarea scrisorii episcopul consemnează pe verso „Are și el dreptate. M(iron).”

Absorbit de administrație Ion Sârbu n-a mai avut posibilitatea să cerceteze, fiind departe de biblioteci, arhive și circuitul de idei. Ca încheiere la toate cele ce le-am prezentat, spre a trage o concluzie cât de cât plauzibilă, vom porni de la constatarea că uneori viața ne pune în față mai multe alternative, dar conform dictonului *in dubiis libertas*, fiecare este liber de a-și alege opțiunile. Opțiunile lui Ion Sârbu n-au fost dintre cele mai fericite, având în vedere că dacă ar fi

36. Arhiva Protopopiatului Caransebeș, 289-1912.

37. Arhiva Episcopiei Caransebeșului, III-284-1914.

stăruit pe linia cercetării și a învățământului universitar teologic, căci i s-a propus să se încadreze la Institutul teologic din Caransebeș unde să predea istoria, ar fi avut posibilitate să îmbine știința istorică cu teologia, altul era azi locul lui în ierarhia valorilor și alta era și zestrea noastră.

L'HISTORIEN-PRÊTRE DR. ION SÂRBU (1865-1922) DANS L'IMPOSSIBILITÉ D'OBTENIR LA FONCTION PROTOPRESBITÉRIENNE

Résumé

L'étude évoque les efforts du prêtre Dr. Ion Sârbu, d'obtenir la prestigieuse fonction d'archevêque (protopresbiter) de Mehadia.

Cette fonction supposait des études proprement – dites théologiques, que Ion Sârbu (ayant un doctorat en philosophie à Vienne, à 30 ans déjà) ne les détenait pas. Ce fait a déterminé la nécessité de s'inscrire à l'Institut Théologique Orthodoxe de Caransebeș, finalisant ses études à Arad. Après son titularisation en prêtre à Rudăria, suivit sa nomination en administrateur archevêque à Mehadia, y effectuant des nombreuses visites canoniques aux paroisses de Pătaș, Petnic, Lăpușnicel, Pârvova, Prigor, se jouant d'un accueil enthousiaste de la part des habitants.

En 1913 a candidaté pour la dignité de membre dans le synode, puis aux élections pour la fonction d'archevêque de Mehadia, perdues en faveur de son contrecandidat, l'archevêque de Buziaș, Ioan Popa. Entre 1913-1918 il fonctionne comme administrateur du protopopiat de Mehadia. En 1917 il reçut comme distinction de la part du chef de l'église banatienne, Dr. Miron Cristea, le droit de porter „la Ceinture Rouge”, en preuve de la haute appréciation dont celui-ci le réjouit. Des élections pour cette fonction y furent organisées plusieurs fois. Dr. Ion Sârbu y participant chaque fois, sans être élu. Ces candidatures et les échecs souffertes se sont reflétés dans son activité scientifique qui s'interrompa presque. L'apparition du deuxième volume de „L'histoire de Michel le Brave” n'étant pas suivie par aucune œuvre relevante du point de vue scientifique.